

АНАЛІЗ ВПЛИВУ СОЦІО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО ОТОЧЕННЯ НА ВАРТІСТЬ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ВИРОБІВ ТА БЕЗПЕЧНУ ЕВОЛЮЦІЮ ПІДПРИЄМСТВА

Баранов О.В.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

В статті розглянуто загальні риси впливу соціо-еколого-економічного оточення на вартість життєвого циклу виробі та безпечну еволюцію підприємства. Проаналізовано залежність цього впливу від рівня розвитку підприємства та його готовності до діяльності в несприятливих умовах. Розглянуто різні варіанти як життєвого циклу виробів, так і класичних моделей життєвого циклу підприємства Грейнера та Адизеса. На підставі цього аналізу зроблені висновки про необхідність всебічного розвитку підприємства та обов'язкового впровадження інформаційної системи яка б відстежувала всі події в соціологічній, екологічній та економічній сферах. З'ясовано, що, за умови широкої інтеграції підприємства в загальну систему, можливо досягти мінімального зростання вартості життєвого циклу виробів в умовах кризи.

Ключові слова: вартість, життєвий цикл, модель, соціальна система, екологічна система, економічна система, криза, управління, інформаційна система, підприємство.

Постановка проблеми. Коли навколо панує хаос та більшість підприємств опинились в скрутних умовах, які не є особливо сприятливими для подальшого розвитку, на перший план виходить комплексний підхід к розв'язку тих задач, що виникають в умовах кризи. Одним з елементів, що потребує уваги під час цього аналізу є життєвий цикл виробів. Саме він зазнає чималих втрат через ускладнення політичної, економічної та соціальної складових, що входять до переліку сил, які сильно впливають на будь-яке підприємство. Якщо ж так вийшло, що підприємство стагнує, то не може йти й мови про безпечну еволюцію підприємства, а тому – досить важливо вчасно виявити можливі загрози з боку соціальних, економічних, екологічних та політичних сфер зовнішнього середовища. В залежності від рівня тяжкості ризику та ймовірності настання несприятливого становища використовуються корегуючі механізми різного плану. Якщо підприємство є представником суто моно спеціалізованого виробника, то його буде набагато важче виводити із складної соціо-еколого-економічної ситуації ніж підприємство, яке, під час свого піку зросту, розширило свою діяльність в тому числі й за межами головної спеціалізації. Це може бути як виробництво сумісних виробів, надання послуг, розробка схожих за технологією виробів з іншим життєвим циклом та орієнтацією на геть інше коло споживачів. Саме тому надзвичайно важно приділити увагу питанню залежностей між станом соціо-еколого-економічної системи та рівнем показників діяльності підприємства на прикладі відстеження вартості життєвого циклу його виробів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До подій останніх років ця тематика розглядалась досить мало. Наприклад в книзі «Управління товаром» Леман, Дональд Р., Вінер та Рассел С. [1] розглядають лише загальні властивості зовнішніх сил, які можуть потенційно впливати на функціонування підприємства в цілому, та удорожчання життєвого циклу товарів зокрема. Зазначене приділення уваги можна помітити й у виданні Бочарова В.В. яке присвячено всій галузі фінансового інжинірингу [2]. У виданнях останніх років [3] це питання розглядається вже більш ретельно, але, все одно, залежність між еколого-соціо-економічним середовищем та вартістю життєвого циклу товару остаточно не встановлено.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз варіантів впливу соціо-еколого-економічного оточення на вартість життєвого циклу виробів та безпечну еволюцію підприємства є дуже важливим. Саме за його результатами можна

буде побудувати механізм, за допомогою якого у тих людей, що приймають рішення які стосуються життєвого циклу виробів та його корегування, була можливість найбільш ефективно витратити ті ресурси, що є в наявності на підприємстві в умовах нестабільності та великої кількості різноманітних ризиків як ззовні, так і всередині виробничого середовища.

Мета статті. Головною метою статті є розгляд ситуацій в яких соціо-еколого-економічне оточення суттєво впливає на вартість життєвого циклу виробів на підприємстві, що, в свою чергу, може нести потенційну загрозу для безпечної еволюції підприємства в несприятливих для розвитку умовах. В межах розгляду варто приділяти увагу до широко відомих підходів, що використовуються для вчасного реагування на несприятливі умови які призводять до росту вартості життєвого циклу товарів.

Виклад основного матеріалу. Аналіз впливу соціо-еколого-економічного оточення на вартість життєвого циклу виробів неможливо проводити без розглядання ключових моментів, що призводять до загального удорожчання життєвого циклу товарів та послуг на будь-якому підприємстві. Таким чином, оцінка впливу життєвого циклу на ціноутворення може проводитись з використання кривої досвіду [1, с. 398], проте критична складова процесу прийняття рішень з управління настає в тому випадку, коли криві залежності ціни товарів начебто відповідають кривій досвіду, але, через несприятливий стан соціо-еколого-економічного середовища, виникає необхідність корегувати вартість поза межами балансового стану внутрішнього середовища на підприємстві. При цьому, окремим фактором можна виділити й те, що кожне підприємство здійснює свою діяльність в конкурентному середовищі, а тому, завжди повинно орієнтуватись ще й на дії конкуруючих підприємств з метою не відставання від них як за якісними ознаками виробів, так і в підходах до вирішення задач, що пов'язані з несприятливим станом соціальної, екологічної та економічної сфери. Таке обмеження існує через те, що в умовах важкої фінансово-політичної ситуації та соціальної кризи, цілком ймовірно, буде знижуватись не тільки рівень попиту на продукцію з боку всіх рівнів споживачів, а ще й зовнішній шар пов'язаних з підприємством об'єктів.

Якщо розглядати процес впливу соціо-еколого-економічного оточення на життєвий цикл виробів та безпечну еволюцію підприємства структурно, то не можна не виділити важливість того стану в якому знаходиться підприємство на момент настання несприятливих для його діяльності умов. Для цього необхідно розглянути моделі життєвого циклу, але не

виробів, а організацій. Відомими є дві класичні моделі життєвого циклу підприємств – модель Грейнера, та модель Адизеса [3, с. 39]. Обидві вони за основу беруть припущення, що всі підприємства, рано чи пізно, але зустрічають кризи які можуть як бути розв'язаними без важливих втрат, так і призвести до фатальних наслідків для підприємства в цілому, чи для якогось з його підрозділів. В обох моделях прийнято, що вдалий розв'язок кризових ситуацій, як правило пов'язаний з правильно прийнятим рішенням з реорганізації функціонування окремих підрозділів підприємства, переводить підприємство на наступний рівень розвитку, а невдалі дії призводять до згорання підприємства через запущені невдачею процеси старіння, та, в кінцевому випадку, смерті. В рамках моделі Грейнера, життєвий цикл складається з п'яти етапів зростання. Драйверами цих етапів зростання є:

- 1-й етап: креативність;
- 2-й етап: директивне керівництво;
- 3-й етап: делегування;
- 4-й етап: координація;
- 5-й етап: співробітництво.

Кожний етап зростання, крім як драйверами, можна помітити за типами кризи та сферою, яка набула найбільшого розвитку за цей етап.

В цілому, ця модель виглядає наступним чином:

Фаза 1. На хвилі креативності відбувається розвиток підприємства шляхом творення. Цей розвиток наражається на кризу лідерства яку необхідно побороти задля переходу до другої фази.

Фаза 2. Подолана модельована криза призвела до виділення директивного керівництва, котре, в свою чергу, й призводить до настання процесу розвитку завдяки діям керівництва. Ця фаза закінчується тоді, коли настає криза автономії. У разі її подолання, підприємство переходить до третьої фази цієї моделі.

Фаза 3. Після кризи автономії модельоване підприємство навчилось виділяти повноваження для делегації їх безпосередньо виконавцям. Завдяки цьому, на підприємстві спостерігається фаза розвитку за допомогою процесу делегування повноважень. Цей процес відбувається до настання кризи контролю.

Фаза 4. Після подолання кризи контролю настає ера розвитку завдяки координації. Підприємство вже є зрілим гравцем на ринку, та добре «стоїть на ногах». Камінцем, який поставить під сумнів цей процес є криза бюрократизму.

Фаза 5. Цьому етапу відповідає розвиток завдяки співробітництву, що закінчується у разі настання кризи синергії.

Якщо 3-4 фази, що описані вище, пройдені, то підприємство набуває статусу зрілої компанії (відповідно моделі життєвого циклу організації Л. Грейнера) яка й розглядається у цій статті. В моделі корпоративного життєвого циклу І.К. Адизеса (рис. 1) можна виділити два етапи – старіння та зростання.

В залежності від рівня, на якому знаходиться те, чи інше підприємство, завжди залежить рівень тиску яке воно в змозі витримати у разі настання несприятливих умов для його розвитку або й взагалі функціонування.

Підприємства, що знаходяться на кінцях «відрізку життя», страждають від соціо-еколого-економічних впливів максимально сильно. Через це, у цих підприємств можливі надзвичайно великі зростання вартості життєвого циклу товарів. Взагалі, позбутись суттєвого зростання вартості життєвого циклу майже не можливо у випадку, коли набувають чинності дійсно масштабні соціо-еколого-економічні зміни, що провокують велике навантаження на систему ціноутворення через зростання вартості

зовнішніх матеріалів, робочої сили і інших складових, що впливають на вартість життєвого циклу виробів. Частково пом'якшити цей вплив можна з більш якісним використанням отриманого прибутку підприємства який можна умовно розділити на три складові [2]:

- Прибутки від звичайних видів діяльності.
- Операційні прибутки.
- Позареалізаційні прибутки.

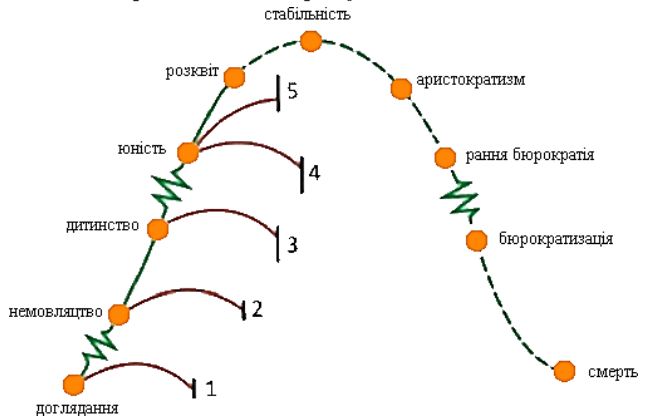

Рис. 1. Модель корпоративного життєвого циклу І.К. Адизеса

Джерело: [3]

Сама вартість життєвого циклу виробів залежить від вартості кожного з чотирьох етапів життєвого циклу:

1. Виведення виробу на ринок. Якщо підприємство намагається здійснити цей крок під час соціо-еколого-економічної кризи, то, крім стандартних витрат, можливі додаткові витрати, пов'язані з необхідністю в більш великій кількості маркетингових дій задля зацікавлення потенційних споживачів в цьому виробі.

2. Зростання. Цей етап найменш уразливий через те, що він є відносно автономним і потребує лише підтримання процесу швидкого збуту та вкладання отриманих прибутків в необхідну галузь для стабільного функціонування підприємства в подальші періоди (особливо в умовах кризи).

3. Зрілість. На цьому етапі рівень удорожчання, також як і на етапі зростання, досить малий. Через те, що сплеск попиту на виробу підприємства лишився в минулому, необхідність прийняття правильних рішень з орієнтацією на майбутнє зростає пропорційно ступеню наближення четвертого етапу життєвого циклу виробів.

4. Спад. Під час цього етапу відбувається згорання продажу виробів на ринках. Попит сходить нанівець, а через це, прибуток від діяльності добирає нуля.

В цілому, можна порівняти всі ці події з роботою деякої системи типу чорний ящик. Справа в тому, що для найбільш вчасної реакції на події, що відбуваються з соціальною, екологічною, економічною сферами має сенс впровадити інформаційну систему, яка б, в свою чергу, відстежувала всі тенденції в цих середовищах, та пропонувала особі (або групі осіб), що приймає рішення можливі наслідки, та тенденції. На підставі отриманої інформації, керуючий орган підприємства зможе здійснювати свою роботу з найбільшою точністю через високий рівень обробки інформації про події в навколишньому середовищі підприємства. Загальна схема впливу соціо-еколого-економічної системи на діяльність підприємства зображена на рис. 2.

В залежності від рівня прибутковості підприємства, рівня розповсюдження його діяльності, та

обсягу можливих управлінських рішень цілком залежить показник зміни вартості життєвого циклу та безпека еволюції підприємства в цілому.

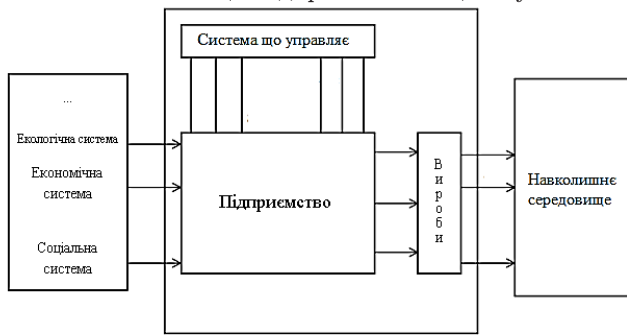

Рис. 2. Структурна схема впливу соціо-еколого-економічного оточення на діяльність підприємства

Джерело: розроблено автором

Висновки і пропозиції. На підставі проведеного аналізу було з'ясовано, що до найбільш негативного

впливу на вартість життєвого циклу виробів схильні моно спеціалізовані підприємства та ті з підприємств, які тільки розпочинають або завершують свою роботу на ринку. Пов'язано це з тим, що соціо-еколого-економічна криза досить сильно впливає на купівельну спроможність потенційних споживачів. Це відбувається через переорієнтацію споживачів на найбільш необхідні галузі зі зменшенням купівель товарів та послуг під час кризи. Для зменшення наслідків впливу соціо-еколого-економічної кризи на вартість життєвого циклу виробів та підтримки безпечної еволюції підприємства необхідно вчасно проводити модернізацію виробництва та організовувати виробництво за сумісними напрямками. При цьому, завдяки розвиненій системі зв'язків з іншими підприємствами, великому колу споживачів різних рівнів, вчасній та якісній модернізації виробництва, розширенню сфер впливу підприємства в інших галузях та багатьох інших факторів, підприємству може вдасться запобігти більшості з негативних явищ та досягти слабкого зростання вартості життєвого циклу виробів під впливом складних соціо-еколого-економічних умов.

Список літератури:

1. Управление товаром, 3-е издание / Леманн, Дональд Р., Винер, Рассел С.; Пер с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2004. – 624 с.
2. Бочаров В. В. Финансовый инжиниринг / В. В. Бочаров; Серия «Академия финансов». – СПб.: Питер, 2004. – 400 с.
3. Львова Н. А. Финансовая диагностика предприятия – монография / Н. А. Львова, под редакцией д.э.н. проф. В. В. Иванова. – М.: ООО «Перспект», 2015 – 304 с.

Баранов А.В.

Восточноукраинский национальный университет имени Владимира Даля

АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ СОЦИО-ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ОКРУЖЕНИЯ НА СТОИМОСТЬ ЖИЗНЕННОГО ЦИКЛА ИЗДЕЛИЙ И БЕЗОПАСНУЮ ЭВОЛЮЦИЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация

В статье рассмотрены общие черты влияния социо-эколого-экономического окружения на стоимость жизненного цикла изделий и безопасную эволюцию предприятия. Проанализирована зависимость этого влияния от уровня развития предприятия и его готовности к деятельности в неблагоприятных условиях. Рассмотрены различные варианты как жизненного цикла изделий, так и классических моделей жизненного цикла предприятия Грейнера и Адизеса. На основании этого анализа, сделаны выводы о необходимости всестороннего развития предприятия и обязательного внедрения информационной системы, которая отслеживала все события в социологической, экологической и экономической сферах. Установлено, что, при условии широкой интеграции предприятия в общую систему, можно достичь минимального роста стоимости жизненного цикла изделий в условиях кризиса.

Ключевые слова: стоимость, жизненный цикл, модель, социальная система, экологическая система, экономическая система, кризис, управление, информационная система, предприятие.

Baranov A.V.

Volodymyr Dahl's East Ukrainian National University

ANALYSIS OF INFLUENCE OF ECOLOGICAL AND SOCIO-ECONOMIC ENVIRONMENT ON THE VALUE OF LIFE CYCLE OF PRODUCTS AND SAFE EVOLUTION OF A COMPANY

Summary

The article reviews general features of influence of social, ecological and economic environment on the value of life cycle of products and safe evolution of a company. The article gives an analysis of the dependence of this influence on the level of development of the enterprise and its readiness to work in adverse conditions. Different versions of the life cycle of products are viewed as well as classic models of the life cycle of enterprises of Hreyner and Adizes. Based on this analysis, conclusions are made about the need for the all-round development of the company and the necessary implementation of information system which would be able to monitor all events in social, environmental and economic spheres. Conclusions are drawn that provided the enterprise wide integration into the general system it is possible to achieve a minimum increase in the cost of the life cycle of products under the conditions of the crisis.

Keywords: cost, life cycle, model, social system, ecological system, economic system, crisis, management, information system, enterprise.